

Onderzoekscommissieleden:
Mr. dr. M. (Marten) Oosting (voorzitter)
Mr. F.G. (Frans) Bauduin
Mr. J.W. (Jaap) van den Berge

Onderzoekssecretariaat:
Dr. H.P.M. (Bert) Kreemers (secretaris)
Mevrouw dr. M.K. (Meyken) Houppermans
Mevrouw A.L. (Sandra Tammes)

Gesprek met de heer mr. G.A. (Ard) van der Steur
Minister van Veiligheid en Justitie

Datum gesprek: 7 maart 2016 om 10.30 uur

Aanwezig namens de Onderzoekscommissie:
De heren Oosting, Bauduin, Van den Berge.

Aanwezig namens het Onderzoekssecretariaat:
De heer Kreemers, mevrouw Houppermans

Verslaglegging: mevrouw Van Agten

De ministerraad heeft ingestemd met het verzoek van de Tweede Kamer dat de verslagen van de gesprekken met de zittende bewindslieden openbaar worden met het verschijnen van het rapport van de Onderzoekscommissie.

1.

De heer Van der Steur was in 2014 tot zijn aantreden als minister op 20 maart 2015-Kamerlid voor de VVD en had met het Kamerlid de heer Recourt (PvdA) betrokkenheid bij het dossier.

De heer Van der Steur zet uiteen dat zijn betrokkenheid als Kamerlid voortkwam uit de politieke gevoeligheid en het verzoek van de minister om te kijken naar de inhoud van de brief van 3 juni 2014 aan de Kamer. Het Kamerlid Van der Steur heeft bij het beoordelen van teksten van brieven of zijn adviezen aan de minister altijd drie hoofdvragen gehanteerd: begrijp ik wat er staat, roept het vragen op die niet door de tekst worden beantwoord (met de twee opties óf niet oproepen van de vraag óf die vraag ook beantwoorden) en klopt het met hetgeen eerder aan mij als Kamerlid is meegedeeld. Die vragen werden in de concepttekst van 3 juni 2014 niet duidelijk beantwoord. Zoals het altijd ging, kreeg de heer Van der Steur in zijn hoedanigheid van Kamerlid een tekst, keek ernaar, stelde er vragen bij en deed suggesties. Hoe dat verder werd opgepakt, is de verantwoordelijkheid van de minister. Dit past ook binnen de relatie tussen Kamerlid en minister: de minister is en blijft verantwoordelijk voor alles wat hij schrijft en het enige dat hij als Kamerlid kon doen was vragen stellen. Dat ging altijd via de politiek assistent en heel sporadisch met de

minister zelf. Hierover was nooit contact met andere ambtenaren. De heer Van der Steur kan zich niet herinneren of hij daarna weer een terugkoppeling kreeg, dat zou goed kunnen.

2.

Tijdens het debat op 16 december 2015 heeft minister Van der Steur de volgende uitspraak gedaan: 'dat had een jaar eerder al gekund als we de juiste mensen op ICT hadden gehad'. De Onderzoekscommissie informeert of minister Van der Steur enige grondslag had voor het maken van deze opmerking.

De heer Van der Steur wijst op het volgende. In het debat in december 2015 verkeerden zowel de staatssecretaris als minister Van der Steur in de overtuiging dat men in maart 2015 externe expertise had ingehuurd om "het bonnetje" te vinden. Dat bleek echter niet zo te zijn. Dat hadden staatssecretaris Dijkhoff en minister Van der Steur ook al eerder kunnen weten, want op 20 maart 2015 heeft zijn ambtsvoorganger, de heer Blok, antwoorden naar de Kamer gestuurd waarin al werd gezegd dat het ging om hetzelfde ICT-*team* van 2014, dat bestond uit vaste medewerkers van het GDI/BZK en externen die er min of meer vast bij hoorden. Die beantwoording had de heer Van der Steur toen niet op zijn netvlies. Minister Van der Steur verkeerde derhalve in dezelfde veronderstelling als op 9 maart 2015, toen hem werd uitgelegd dat "het bonnetje" nu wel was gevonden omdat er externen waren ingehuurd.

Staatssecretaris Dijkhoff zei in dat debat dat hij wel snapt dat het voor sommigen heel technisch is, maar dat het ook zo ingewikkeld niet was wanneer men de juiste specialisten had. De heer Van der Steur heeft niets meer willen zeggen dan de staatssecretaris, alleen heeft minister Van der Steur het anders verwoord. Hij heeft gezegd dat "het bonnetje" eerder gevonden had kunnen worden "als we de juiste mensen voor de ICT hadden gehad, daar zat de oorzaak van de gemaakte fout". Hiermee is de suggestie gewekt dat de heer Van der Steur de schuld legt bij het ICT-*team*. Ten eerste is dat volgens minister Van der Steur niet terecht en ten tweede is dat volgens minister Van der Steur helemaal de intentie van die opmerking niet.

Het ging om de feitelijke reden waarom minister Opstelten zijn verantwoordelijkheid genomen had en dat was de vraag die voorlag. De beleving van minister Van der Steur was toen dat er pas te laat in maart 2015 externe expertise was ingehuurd. Dat bleek geheel ten onrechte omdat het om hetzelfde ICT-*team* ging als in 2014. De opmerking die hij maakte was gebaseerd op zijn eigen veronderstelling dat er

verschil was in wel (maart 2015) of geen (juni 2014) inhuur van externe expertise. De flexibele schil van GDI'ers die er in 2014 ook al was, werden externen genoemd en daaruit is volgens minister Van der Steur waarschijnlijk ook de verwarring voortgevloeid.

Op dat moment waren zowel de staatssecretaris als minister Van der Steur overtuigd van het feit dat het verschil werd gemaakt door externe deskundigen terwijl die er op dat moment al waren. Minister Van der Steur wijst er nog eens nadrukkelijk op het zeer te betreuren dat met zijn opmerking de conclusie werd getrokken dat hij daarmee het verwijt legt bij de mensen zelf. Dat was de lijn van het debat niet. De lijn was dat de minister hoe dan ook verantwoordelijk is en dat de individuele schuldvraag daarbij irrelevant en niet aan de orde is.

3.

Eerder sprak de Onderzoekscommissie met de minister, de staatssecretaris en de secretaris-generaal over het memo van het SSC-ICT, gedateerd 10 maart 2015, dat minister Van der Steur op 27 januari 2016 bekend werd.

Minister van der Steur bevestigt dat hij het van groot belang vond dat dit memo bij het onderzoek door de Onderzoekscommissie wordt betrokken om het memo door dit onderzoek van de noodzakelijke duiding te voorzien. Minister Blok heeft en marge van het bewindspersonenoverleg op 28 januari jl. gemeld dat hij destijds op de hoogte was gebracht van het memo en dat hij daarover was geïnformeerd via zijn eigen ambtelijke lijn (BZK). Eveneens gaf de heer Blok aan dat het memo was overhandigd aan het ministerie van Veiligheid en Justitie, aan de plaatsvervangend secretaris-generaal, en dat het memo daarmee in goede handen was. Via zijn bureau SG heeft minister Van der Steur begrepen dat de p-SG mevrouw Stolk-Luyten het fysiek in ontvangst zou hebben genomen van mevrouw Roos en het ook fysiek zou hebben overgedragen aan de secretaris-generaal. Minister Van der Steur heeft er echter noch met mevrouw Stolk, noch met de voormalig secretaris-generaal Cloo over gesproken, omdat hij vindt dat hij zich niet inhoudelijk met het onderzoek moet bemoeien anders dan door transparantie en openheid van zaken te geven.

4.

De Onderzoekscommissie is in het bezit van de ambtelijke tekst die de minister is aangereikt voor het debat van 16 december jl. Op een tweetal punten gaat het om de betrokkenheid van Algemene Zaken bij de totstandkoming van de Kamerbrief van 3 juni 2014. De minister-president zou hebben geïnformeerd naar de uitkomst van het

onderzoek Van Brummen en er is een mail van raadgever Van der Kerk van Algemene Zaken over het al dan niet noemen van de heer Teeven in de brief. Beide tekstgedeelten heeft minister Van der Steur niet gebruikt in het Kamerdebat, aldus de Onderzoekscommissie.

De heer Van der Steur kende als Kamerlid de situatie rond de interdepartementale voorbereiding van de brief van 3 juni 2014 niet uit eigen wetenschap en hij vond het ook niet op zijn weg liggen om daar in het debat dan mededeling over te doen. Wel vindt hij het logisch dat de minister overleg voert met Algemene Zaken als er zich binnen het departement een politiekgevoelige kwestie voordoet. De heer Van der Steur vond echter niet dat hij er toen in het debat zelf, daarvan niet wetend en ook niet betrokken geweest zijnde, er iets over moest mededelen. Bovendien was de premier zelf aanwezig en lag het meer op zijn weg om hierover vragen te beantwoorden.

5.

Het is aldus de Onderzoekscommissie van belang voor de context om inzicht te krijgen in de onderlinge verhoudingen tussen de dienstonderdelen en het coördinatiemechanisme aan de top binnen het ministerie. Hoewel deze zaak al speelde voordat de heer Van der Steur aantrad als minister is de Onderzoekscommissie geïnteresseerd in zijn bevindingen.

De heer Van der Steur zegt hierover het volgende. Het moge helder zijn dat het ambtelijk apparaat, na het aftreden van twee bewindslieden, bij zijn aantreden nog steeds in shock verkeerde. Het aftreden waarvoor men zich ook verantwoordelijk voelde, speelde merkbaar nog een rol in de harten en hoofden. Zijn inzet was altijd om te laten merken dat die situatie nu eenmaal een feit is en dat men vandaar uit verder moest. Zijn speerpunten waren vanaf het begin openheid en transparantie en vooral ook duidelijkheid (zie ook de vragen die hij zich stelde als Kamerlid). Tegelijkertijd werd in de media gesuggereerd dat minister Van der Steur en zijn staatssecretaris de heer Dijkhoff de opdracht zouden hebben om een grote schoonmaak te houden. Men had hier binnen het departement grote zorgen over, geheel ten onrechte want die opdracht bestond niet. De sfeer was bezorgdheid, maar ook een hoge mate van loyaliteit en plichtsbetrachting. Loyaliteit en plichtsbetrachting zijn volgens minister Van der Steur kenmerken van het departement van Veiligheid en Justitie. Hij heeft gehoord dat er in die tijd communicatiestoornissen waren tussen de voormalig secretaris-generaal Cloo en de

andere leden van de bestuursraad. Hij heeft dat niet uit eigen ervaring kunnen vaststellen, de oud-secretaris-generaal vertrok op dezelfde ochtend dat de heer Van der Steur als minister werd beëdigd. Wel heeft hij kunnen zien dat de komst van de waarnemend secretaris-generaal, de heer Van der Vlist, als een opluchting werd ervaren en dat dit ook een verbetering teweeg bracht in de sfeer binnen de ambtelijke top. Minister Van der Steur vond het essentieel dat er meer werd samengewerkt binnen de ambtelijke top. Hij heeft zo snel mogelijk met alle individuele topambtenaren gesprekken gevoerd en daaruit bleek dat daar ook behoefte aan meer onderlinge samenwerking was. Hij heeft daar vorm aan gegeven door bijna elke ochtend een ochtendberaad te houden met de complete bestuursraad. Dit was reeds ingezet door de heer Blok en dat heeft hij voortgezet. Verder vond hij het van belang dat de bewindslieden zelf openheid betrachtten en organiseert hij regelmatige feedback van zijn medewerkers. Omdat hij de organisatie wilde leren kennen, wilde hij zich ook letterlijk op de werkvloer begeven en is begonnen met spontane bezoeken aan afdelingen. Al deze dingen, die hij zelf heel logisch vond, bleken niet gangbaar te zijn in de ambtelijke organisatie. De heer Van der Steur wil ook als minister bereikbaar en benaderbaar zijn. Het hoort bij het ministerie van Veiligheid en Justitie dat iedereen, van hoog tot laag, benaderbaar moet zijn om aangesproken te worden op verbeteringen en veranderingen. Minister Van der Steur trof een sfeer aan van verkokering en heeft deels onbewust en later zeer bewust ervoor gezorgd dat dit echt tot het verleden gaat behoren en dat mensen zich dermate veilig voelen om ook de minister aan te spreken op hetgeen hij niet goed doet (dus ook het organiseren van tegenspraak op alle niveaus). Dit heeft uiteindelijk geleid tot het meer-jaren verandertraject 'VenJ Verandert'.

6.

De Onderzoekscommissie vraagt naar een nadere uiteenzetting over de procedure rond het adviseren over de inhoud van een Kamerbrief.

Minister Van der Steur licht als volgt toe. Tussen de politiek assistent van de minister en de Kamerleden is er met regelmaat contact over lopende dossiers. Dat gaat over het vragenuur, over de regeling van werkzaamheden, men houdt elkaar over en weer op de hoogte van hetgeen er politiek speelt. In dat kader werd aan hem als Kamerlid ook het verzoek gedaan om naar de brief van 3 juni 2014 -en ook naar latere brieven- te kijken. De contacten tussen hem als Kamerlid en de minister, verliepen dus voornamelijk via de politiek assistent. De contacten met de coalitiepartijen verliepen separaat, dus de heer Van der Steur zat als VVD-Kamerlid

niet samen met de heer Recourt als PvdA-Kamerlid met de politiek assistent. Hij herinnert zich dat hij op de brief van 3 juni per mail heeft gereageerd. Soms kwam het ook voor dat de politiek assistent en marge van een debat even met een concept langsliep. Het is niet zo dat concepten alleen maar met de coalitie worden gedeeld. Uit eigen ervaring weet de heer Van der Steur dat er ook wel brieven of wetsvoorstellen met de oppositie worden gedeeld (zoals de begroting), al is het alleen al om politiek draagvlak te verkrijgen. Hij heeft geen zicht op de relatie toen tussen de politiek assistent en de heer Recourt.

7.

Terugkomend op de uitspraak van de minister in het debat van 16 december jl. heeft de Onderzoekscommissie geconstateerd dat er wordt gezegd dat ICT'ers zich hierdoor zodanig in hun beroepseer voelden aangetast, dat zij de mails aan *Nieuwsuur* hebben doorgespeeld.

Minister Van der Steur zegt hier niets over terug gehoord te hebben. Mocht dit de werking van zijn mededeling zijn geweest, heeft dat positief uitgewerkt in de zin dat de transparantie vergroot is omdat er nu een onderzoek wordt gedaan dat anders waarschijnlijk niet had plaatsgevonden. Hij is natuurlijk absoluut niet blij met de manier waarop die uitspraak uit de context is gehaald. Het laatste wat hij als minister zou willen is dat de schuld bij de ambtenaar wordt gelegd. De verantwoordelijkheid ligt alleen maar bij de minister zelf, nooit bij de ambtenaar. Natuurlijk had minister Van der Steur gewild dat de Onderzoekscommissie in het eerste onderzoek deze informatie had gehad. Zijn uitgangspunt was dat alle relevante informatie op tafel moest en dat er geen enkel discussiepunt en geen enkele vraag open bleef.

-0-